

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-2-64-20>
УДК 336.773; 336.73; 336.711.65

Хуторна М.Е.

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
Черкаський навчально-науковий інститут

Khutorna Myroslava

SHEE «Banking University»,
Cherkasy educational-and-scientific institute

**РОЗВИТОК СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ
КРЕДИТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЇХНЬОЇ
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ**

**ABOUT REGULATIVE SYSTEM OF SPECIALIZED CREDIT INSTITUTIONS IN UKRAINE
AS A FACTOR OF THEIR FINANCIAL STABILITY**

Статтю присвячено побудові ефективної системи регулювання діяльності спеціалізованих кредитних установ. Обґрунтовано, що основним пріоритетом такої системи повинно бути забезпечення ризик-орієнтованого підходу до регулювання кредитних установ. Пропозиції автора сформульовано так, щоб їх реалізація сприяла ефективному переходу від сегментного до функціонально-орієнтованого регулювання. Так, увагу приділено вдосконаленню термінологічного апарату вітчизняного законодавства шляхом його узгодження з європейськими нормами. Розроблено дворівневу модель індикативного регулювання діяльності спеціалізованих кредитних установ шляхом запровадження стандартного та поглибленого режимів його застосування. Конкретизовано зміст індикаторів у розрізі зазначених режимів регулювання.

Ключові слова: спеціалізована кредитна установа, режим регулювання, індикативне регулювання, ризику спеціалізованих кредитних установ.

Работа посвящена построению эффективной системы регулирования деятельности специализированных кредитных учреждений. Обосновано, что основным приоритетом такой системы должно быть обеспечение риск-ориентированного подхода к регулированию кредитных учреждений. Предложения автора сформулированы так, чтобы их реализация способствовала эффективному переходу от сегментного к функционально-ориентированному регулированию. Внимание уделено совершенствованию терминологического аппарата отечественного законодательства путем его согласования с европейскими нормами. Разработана двухуровневая модель индикативного регулирования деятельности специализированных кредитных учреждений путем внедрения стандартного и углубленного режимов его применения. Конкретизировано содержание индикаторов в разрезе указанных режимов регулирования.

Ключевые слова: специализированная кредитная организация, режим регулирования, индикативное регулирование, риски специализированных кредитных учреждений.

At the current development of the financial stability system of credit institutions, the main efforts of its subjects are aimed at organizational and managerial transformation of the banking sector. However, the reverse result is the deepening of the structural deformation of the credit segment, distancing the standards of doing business of non-bank credit institutions from banking. This significantly slows down and reduces expected positive synergistic effect from the complex and progressive measures that are being implemented by the authorities in Ukraine. Currently, problems that need to be solved in Ukraine are: institutional improvement of rights protection of financial services' consumers and credit institutions; development of the refinancing and guarantee mechanism for non-bank credit institutions; provision of self-regulatory organizations with supervisory powers.

However, in our opinion, an important prerequisite for their effective solution is the reform of the regulation of non-bank credit institutions. This paper is devoted to the construction of an effective system for regulating the activities of specialized credit institutions in Ukraine, namely, by the substantiation of a two-tier regulative model. The main priority of such a system is to ensure a risk-oriented approach. This is disclosed in the following: 1) the regulation of specialized credit institutions based on the essential characteristics of their activities; 2) the application of more stringent requirements for institutions with a riskier business model; 3) ensuring an optimal regulatory regime which would not create unreasonable barriers for their development. The author's proposals are formulated in such a way that their implementation contributes to the effective transition from segment to functional-oriented regulation. Thus, attention is paid to the improvement of the terminology apparatus of domestic legislation by its harmonization with European norms. A two-level model of indicative regulation of activity of specialized credit institutions has been developed by introducing standard and in-depth regimes of its application. The content of the indicators in the context of the specified regulation regimes is specified.

Key words: *specialized credit institution, regulatory regime, indicative regulation, risks of specialized lending institutions.*

Постановка проблеми. Починаючи з 2012 р. в Україні з'явилися перші ознаки формування системи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ (далі – СЗФСКУ), та на разі її функціонування є фрагментарним. Нині основні зусилля її суб'єктів спрямовані на організаційно-управлінську трансформацію банківського сектору. Втім, зворотним результатом цього є поглиблення структурної деформації кредитного сегменту, ще більше віддалення стандартів ведення бізнесу небанківських кредитних установ від банківських. Окрім того, що це погіршує умови конкуренції на ринку кредитних послуг, це також суттєво уповільнює та зменшує силу очікуваного позитивного синергетичного ефекту від тих комплексних та прогресивних заходів, що реалізуються суб'єктами СЗФСКУ.

Уважне вивчення заходів, які реалізуються суб'єктами СЗФСКУ в Україні та охоплюють усі основні аспекти функціонування кредитних установ, дало змогу обґрунтувати, що сьогодні існує низка питань, без вирішення яких забезпечення ефективного функціонування ринку кредитних послуг, що відносимо до одного з основних результатів функціонування СЗФСКУ, неможливе. До основних питань належать: регламентування діяльності небанківських кредитних установ; інституційне вдосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг та кредитних установ; розвиток механізму рефінансування та гарантування вкладів небанківських кредитних установ; наділення саморегульвних

організацій наглядовими повноваженнями. Вважаємо, що кожне із цих питань суттєво на поточному етапі розвитку СЗФСКУ в Україні, а їх вирішення потребує комплексного концептуального підходу. У рамках цієї статті зупинимося на питанні реформування концепції регулювання діяльності небанківських кредитних установ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На нашу думку, важливість досліджень проблематики ефективного регулювання та нагляду за діяльністю небанківських кредитних установ в Україні вельми недооцінена вітчизняною науковою громадою, головна увага якої переважно зосереджена на проблемах банківського сектору. Не заперечуючи необхідність вирішення останнього, довгострокова фінансова стабільність фінансового сектору можлива лише за умови гармонійного, ефективного розвитку всіх його сегментів. Також відзначимо, що і в експертному, і в науковому середовищі активно дискутується питання формування інституту підтримки ліквідності та платоспроможності кредитних спілок, а також інституту гарантування вкладів кредитних установ. Утім, запровадження відповідних механізмів доцільне лише після забезпечення ефективності системи їх регулювання та нагляду.

Серед праць, присвячених вибраній проблематиці, варто відзначити Зелену книгу, в якій Національний банк звертає увагу на такі недоліки системи регулювання та нагляду за діяльністю небанківських кредитних установ, як: недосконалість підходів до пруденційного

нагляду; відсутність єдиних принципів щодо їх нагляду; недостатність вимог щодо розкриття інформації з боку фінансових установ; незадовільний рівень фінансової незалежності регуляторів та ін. [1]. Варто відзначити, що на разі суттєвих якісних трансформацій у функціонуванні цього інституту не відбулося, а зазначені недоліки більшою мірою зберігають свою актуальність. У працях В.А. Зорянського [2], О.В. Тахтаєва [3] обґрунтовано доцільність розширення функцій Національного банку в частині регулювання та нагляду за небанківськими кредитними установами. Своєю чергою, О. Чеберяко [4] акцентує увагу на необхідності підвищення інституційної незалежності регуляторів небанківських кредитних установ. Б.І. Пшик [5] звертає увагу на необхідності формування уніфікованого підходу до регулювання та нагляду за фінансовими установами. Саме це вважаємо першочерговим завданням в аспекті реформування системи регулювання діяльності небанківських кредитних установ.

Мета статті полягає в обґрунтуванні дворівневої моделі регулювання діяльності небанківських кредитних установ.

Виклад основного матеріалу. З огляду на можливість інституційних трансформацій, пов'язаних із наділенням Національного банку повноваженнями регулювання та нагляду за діяльністю небанківських кредитних установ, вважаємо за необхідне вдосконалити понятійний апарат вітчизняного законодавства та узгодити його з термінологією, застосованою у законодавстві Європейського Союзу [6, ст. 4 п. 1]. Так, згідно з європейським підходом, фінансові посередники поділяються на кредитні та фінансові установи, тоді як згідно з вітчизняним законодавством кредитні установи – це різновид фінансових установ. При цьому в нормативних документах банк тлумачиться як вид фінансової, а не кредитної установи. Як результат, у вітчизняному законодавстві фінансові установи розподіляються на банки, кредитні установи та інші фінансові установи. До останніх двох різновидів застосовується термін «небанківські фінансові установи». Втім, тоді саме

поняття «банк» виступає первинним у структуруванні фінансових посередників, а не поняття «фінансова установа», що вважаємо недоречним. На нашу думку, імплементація європейського підходу дасть змогу вирішити цю методологічну некоректність. З огляду на це, пропонуємо:

1) тлумачити поняття «банк» як юридичну особу, тип кредитної установи, яка створена відповідно до положень законів та діє на ліцензії на здійснення банківської діяльності;

2) ввести терміни: «кредитна установа – це юридична особа, яка має право за рахунок залучених на поворотній основі коштів надавати фінансові кредити на власний ризик»; «спеціалізована кредитна установа – це кредитна установа, крім банку, яка здійснює окремі види банківської діяльності, визначені положеннями цього закону».

Класифікуючи різновиди фінансових посередників, пропонуємо їх розподіляти на кредитні установи (банки та спеціалізовані кредитні установи) і фінансові установи.

В аспекті вдосконалення регулювання діяльності кредитних установ вважаємо за необхідне сформуванню систему регуляторних норм діяльності спеціалізованих кредитних установ (далі – СКУ) на противагу розрізненому набору критеріїв, що використовуються нині. При цьому одним із базових пріоритетів такої системи повинно бути забезпечення ризик-орієнтованого підходу до їх регулювання, а саме:

– регулювання СКУ виходячи із сутнісних характеристик їхньої діяльності, які доцільно визначати через зміст основної діяльності;

– застосовування більш жорстких вимог до установ із більш ризиковою бізнес-моделлю, що залежить як від змісту основної діяльності, так і від особливостей її суміщення з іншими фінансовими послугами;

– забезпечення оптимального режиму регулювання, який би не створював небезпечних бар'єрів для розвитку небанківського кредитного сегменту.

У рамках поставленого завдання вважаємо доречним розподіляти СКУ України

відповідно до змісту їхньої основної діяльності на три групи, а саме:

1) СКУ типу А, основною діяльністю якої є право залучати депозити фізичних та юридичних осіб із метою їх подальшого розміщення від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;

2) СКУ типу Б, основною діяльністю якої є право залучати кошти юридичних осіб на поворотній основі для надання фінансових кредитів на власний ризик;

3) СКУ типу В, основною діяльністю якої є право надавати фінансові кредити виключно за рахунок власних коштів. За ними також зберігається можливість залучення коштів від фінансових посередників.

Також, на нашу думку, віднесення СКУ до типу Б або типу В повинно залежати не тільки від її виду (ломбард, фінансова компанія з надання кредитів, факторингова компанія, лізингова компанія), а й від обґрунтованості, економічної реалістичності бізнес-плану кредитної установи та життєздатності бізнес-моделі, стійкості стратегії її розвитку, враховуючи взаємозв'язок основної та суміжної діяльності.

Відзначимо, що складність регулювання діяльності СКУ полягає саме у їх вузькій спеціалізованості. Вітчизняна практика регулювання небанківського кредитного сегменту базується на принципах сегментування (для різних типів кредитних установ застосовуються різні регуляторні норми) та умовності (розширення діяльності супроводжується додатковими регуляторними вимогами). Тобто якщо стосовно банків посилене регулювання, насамперед, застосовується до спеціалізованих установ, то щодо СКУ розширення їхньої діяльності мислиться як загроза їхній фінансовій стабільності.

Зауважимо, що вдосконалена система регуляторних вимог до діяльності СКУ повинна сприяти:

- збалансуванню нормативних вимог, враховуючи профіль їхніх ризиків;
- підвищенню якості внутрішніх стандартів до ведення бізнесу;
- стимулюванню ризик-обґрунтованої фінансової політики;

– заохоченню залучати боргові капітальні інструменти.

Для уможливлення вищезазначеного, на нашу думку, важливо приділити увагу низці питань. По-перше, індикативне регулювання діяльності СКУ потребує уніфікації, що можливо досягнути шляхом запровадження стандартного та поглибленого режимів його застосування (рис. 1). Так, стандартний режим індикативного регулювання повинен стосуватися всіх без винятку СКУ незалежно від їх типу. До таких індикаторів, на нашу думку, необхідно віднести: регулятивний капітал, коефіцієнт левериджу, ліквідність та рівень рентабельності. Щодо регулятивного капіталу, то нині в Україні він застосовується для регулювання діяльності лише банків та кредитних спілок.

Стосовно інших кредитних установ, то їхня система регуляторних норм та вимог вибудовується на поняттях «власний капітал», «основний капітал», «субординований капітал». При цьому, наприклад, останній тлумачиться як «субординований борг, що враховується до власного капіталу кредитної установи», що методологічно некоректно.

На наше переконання, поширення інструменту регулятивного капіталу на індикативне регулювання всіх СКУ дасть змогу, по-перше, методологічно уніфікувати базові вимоги до їхньої діяльності, а по-друге, забезпечити порівнюваність результатів їхньої діяльності за критеріями якості та достатності капіталізації відносно ризиків їх функціонування.

Традиційно значення мінімального значення регулятивного капіталу прив'язується до законодавчо встановленого мінімального обсягу статутного капіталу певного типу установи.

В Україні нормативні вимоги до мінімального обсягу статутного капіталу різняться залежно від типу кредитних установ. Своєю чергою, згідно з Директивою 2013/36/ЄС, для всіх кредитних установ встановлено єдину вимогу до обсягу статутного капіталу – 5 млн євро. Більше того, європейська система регулювання діяльності фінансових посередників, насамперед, приділяє увагу

<i>Перший рівень системи регулювання спеціалізованих кредитних установ (підсистема «індикативне регулювання»)</i>	
Стандартний режим регулювання	
<p>Об'єкт регулювання – діяльність усіх спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Мета: уніфікація базових регуляторних вимог до діяльності спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Очікуваний результат: збалансування умов доступу спеціалізованих кредитних установ на ринок фінансових послуг</p>	<p style="text-align: center;">ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ</p> <p>Капітал: 1) регулятивний капітал – це сума основного (капітал І рівня) та додаткового (капітал ІІ рівня) капіталу; 2) мінімальне значення регулятивного капіталу – 1 млн грн; 3) коефіцієнт левеліду – співвідношення основного капіталу до зобов'язань (не менше 10%).</p> <p>Ліквідність: коефіцієнт поточного запасу ліквідності – співвідношення ліквідних активів до залишку договірних зобов'язань, крім коштів, залучених на умовах субординованого боргу (не менше 10%).</p> <p>Рентабельність: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу (не менше 0%)</p>
<p>Об'єкт регулювання – діяльність всіх спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Мета: впровадження ризик-орієнтованого підходу до регулювання спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Очікуваний результат: рівні умови конкурентної боротьби на ринку послуг кредитних установ, збалансований розвиток кредитного сегменту фінансового сектору</p>	<p style="text-align: center;">ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ</p> <p>Капітал: 1) достатність регулятивного капіталу – не менше 10%; 2) буфер капіталу як відсоток від активів під ризиком (для СКУ типу А та типу Б).</p> <p>Ліквідність: динамічні нормативи ліквідності (LCR, NSFR).</p> <p>Ризики: ризик концентрації депозитної бази; великі кредитні ризики, у тому числі стосовно операцій із пов'язаними особами</p>
Поглиблений режим регулювання	
<p>Об'єкт регулювання – діяльність всіх спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Мета: впровадження ризик-орієнтованого підходу до регулювання спеціалізованих кредитних установ</p> <p>Очікуваний результат: рівні умови конкурентної боротьби на ринку послуг кредитних установ, збалансований розвиток кредитного сегменту фінансового сектору</p>	<p style="text-align: center;">ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ</p> <p>Капітал: 1) достатність регулятивного капіталу – не менше 10%; 2) буфер капіталу як відсоток від активів під ризиком (для СКУ типу А та типу Б).</p> <p>Ліквідність: динамічні нормативи ліквідності (LCR, NSFR).</p> <p>Ризики: ризик концентрації депозитної бази; великі кредитні ризики, у тому числі стосовно операцій із пов'язаними особами</p>
<i>Другий рівень системи регулювання спеціалізованих кредитних установ (підсистема «індикативне регулювання»)</i>	
	<p style="text-align: center;">Очікувані результати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - створення єдиних стандартів управління реальним рівнем капіталізації СКУ; - стимулювання розвитку СКУ та отримання прибутку з початку їхньої діяльності; - зміщення акценту з розміру початкових затрат для відкриття бізнесу на витрати, що стосуються забезпечення стабільного функціонування; - стимулювання залучення боргових капітальних інструментів; - підвищення обґрунтованості політики фондування; - очищення небанк. кред. сегменту фін. сектору від неефективно функціонуючих СКУ
	<p style="text-align: center;">Очікувані результати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підвищення захищеності прав вкладників та кредиторів спеціалізованих кредитних установ; - поширення механізму контрциклічного регулювання на весь кредитний сегмент фінансового сектору; - підвищення ефективності внутрішніх систем менеджменту, зокрема, в аспекті реалізації політики фондування; - активізація розвитку ринку боргових інструментів; - збалансований розвиток спеціалізованих кредитних установ

Рис. 1. Удосконалена модель індикативного регулювання діяльності спеціалізованих кредитних установ України

Джерело: розробка автора

дотриманню відносних індикаторів, що, своєю чергою, зумовлює дію ринкового механізму стимулювання інституцій фінансового ринку до збільшення обсягу капіталу.

Також важливо зауважити, що встановлення невисокого кількісного бар'єру на входження на кредитний сегмент стимулює його активний розвиток, посилює конкурентну боротьбу між кредитними установами та зміщує увагу засновників бізнесу у сфері грошово-кредитного посередництва з обсягу стартових інвестицій для започаткування діяльності на витрати, що стосуються забезпечення фінансової стабільності установи у часі. За умови кардинального перегляду системи індикативного регулювання діяльності СКУ вважаємо доречним запровадити до них єдині вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу та встановити його на рівні 1 млн грн.

Згідно з проектом положення Нацкомфінпослуг [7], мінімальний розмір регулятивного капіталу кредитних спілок пропонується встановити на рівні 200 тис грн. Усвідомлюючи, що вітчизняний ринок кредитної кооперації, з огляду на його поточний стан розвитку, потребує запровадження пільгового періоду щодо збільшення обсягу регулятивного капіталу, вважаємо невірним наявність такого суттєвого розриву у значеннях індикатора «мінімальний обсяг

регулятивного капіталу» для різних типів кредитних установ. Нині законодавчі норми такі: кредитні спілки – 200 тис грн [7]; ломбард – 500 тис грн, а за наявності відокремлених підрозділів – 1 млн грн [8]; фінансова компанія – 3 млн грн за умови надання одного виду фінансової послуги та 5 млн грн, якщо планує надавати дві та більше фінансових послуг [9]. Як засвідчують дані, наведені на рис. 2, та зазначене вище, з одного боку, 1 млн грн – це допустиме значення мінімального розміру регулятивного капіталу для кредитних спілок та ломбардів. Щодо фінансових компаній, то середній обсяг власного капіталу, що припадає на кожну діючу установу, суттєво перевищує законодавчо встановлене значення індикатора «мінімальний обсяг власного капіталу». Ураховуючи їх активний розвиток в Україні в останні роки, на наше переконання, зменшення вимог до обсягу їхнього капіталу за одночасного запровадження обґрунтованої системи показників регулювання дасть змогу збалансувати позитивні та негативні прояви зазначених змін.

Окрім регулятивного капіталу, до базових регуляторних вимог до діяльності СКУ також необхідно віднести такі статичні показники:

1) норматив левериджу – співвідношення основного капіталу до зобов'язань. Цей показник дає змогу оцінити фінансову стій-

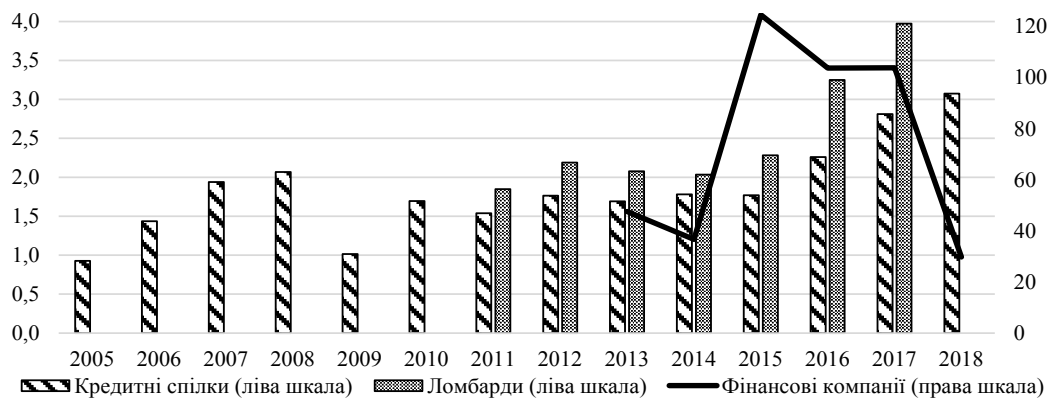

Рис. 2. Середній обсяг власного капіталу спеціалізованих кредитних установ, млн грн

Джерело: розраховано автором

кість SKU як важливу передумову їхньої фінансової стабільності. Нормативне значення показника повинно бути не менше 10%;

2) норматив запасу ліквідності – співвідношення ліквідних активів до залишку договірних зобов'язань, окрім коштів, залучених на умовах субординованого боргу. Нормативне значення показника повинно бути не менше 10%;

3) нормативи прибутковості – рентабельність активів (співвідношення чистого прибутку до середньорічної балансової вартості активів); рентабельність власного капіталу (співвідношення чистого прибутку до середньорічного обсягу власного капіталу). Для кредитних спілок показник «чистий прибуток» замінюється обсягом нерозподіленого доходу. Нормативне значення показника повинно бути не менше 0%.

Другий рівень системи регулювання діяльності SKU повинен передбачати поглиблений режим фінансування. Метою його запровадження є формування ризик-орієнтованого регулювання діяльності SKU. Це сприятиме забезпеченню рівних умов конкурентної боротьби на ринку послуг кредитних

установ та збалансованому розвитку кредитного сегменту загалом.

Для поглибленого режиму регулювання діяльності SKU важливо, щоб запропоновані індикатори враховували спектр потенційних ризиків різних типів кредитних установ. Спільним для визначених типів SKU (типу А, типу Б та типу В) є лише кредитний ризик. При цьому SKU, які мають право надавати фінансові послуги за рахунок залучених коштів фізичних та/або юридичних осіб (установи типу А та Б), також характеризуються ризиком ліквідності (табл. 1). Уважаємо помилковим твердження, що SKU характеризуються суттєво нижчим рівнем ризику, ніж банки. По-перше, спектр ризиків, на які вони наражаються, лише подекуди відрізняється від тих, що притаманні банкам. По-друге, важливо враховувати професійні характеристики кадрового складу SKU, технологічне забезпечення їхньої операційної діяльності, якість системи внутрішнього контролю, які суттєво поступаються банківському. Втім, звичайно, вплив SKU (у тому числі системно важливих) на фінансову стабільність кредитного сегменту суттєво нижчий, аніж результатів діяльності банків.

Таблиця 1

Типи ризиків, які притаманні спеціалізованим кредитним установам

Тип ризику	Типи спеціалізованих кредитних установ		
	типу А	типу Б	типу В
	Кредитна спілка	Лізингова установа Ломбард	Фінансова компанія Факторингова компанія
1	2	3	4
Кредитний ризик, у тому числі його підвиди:	+	+	+
трансфертний ризик	-	+ (лише у частині експортного/імпортного лізингу)	+ (лише у частині міжнародного факторингу)
ризик розрахунків	-	+	+
передрозрахунковий ризик	+	+	+
Ризик ліквідності	+	+	+ (лише у частині фінансування зростання активів)
Процентний ризик, у тому числі його підвиди:	+	+	-
ризик розривів	+	+	-

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4
базисний ризик	+	+	-
поведінковий ризик опціонності	+	-	-
Ринковий (ціновий) ризик	-	+	+
Операційний ризик, у тому числі його підвиди:	+	+	+
інформаційний ризик	+	+	+
репутаційний ризик	+	+	+
стратегічний ризик	+	+	+
юридичний ризик	+	+	+
Комплаєнс-ризик	+	+	+

*Класифікацію ризиків та їх зміст тлумачимо згідно з підходом Національного банку України [10].

Джерело: розроблено автором

Ураховуючи все вищезазначене, вважаємо, що концепція поглибленого режиму індикативного регулювання кредитних діяльності СКУ повинна містити таке:

1. Індикатори для СКУ типу А та Б повинні вирішувати такі завдання:

– по-перше, запобігти надмірному перекладанню кредитного ризику на вкладників (для установ типу А) та кредиторів (для установ типів А та Б). Для цього доречно запровадити норматив достатності регулятивного капіталу як співвідношення регулятивного капіталу до балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику. При цьому активи доречно розподіляти на п'ять груп за рівнем їхнього кредитного ризику. На діяльність СКУ типу В, які здійснюють свою діяльність виключно за рахунок власних коштів (власного капіталу та коштів своїх акціонерів) або коштів, залучених від фінансових посередників, пропонуємо розраховувати норматив достатності регулятивного капіталу як співвідношення регулятивного капіталу до балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань. До цього типу СКУ відносимо факторингові установи та фінансові компанії. Уважаємо, що норматив достатності регулятивного капіталу повинен становити не менше 10%;

– по-друге, поширити механізм контрциклічного регулювання на весь кредитний сегмент. Підтримуємо ініціативу Нацком-

фінпослуг, яка у проекті положення про регулятивні вимоги до діяльності кредитних спілок передбачила впровадження нормативу «буфер запасу регулятивного капіталу». Проте не погоджуємося із запропонованою методологією його розрахунку, а саме: 1) прив'язкою до кількості та територіального розташування територіальних відділень кредитних спілок; 2) визначенням бази для розрахунку обсягу буферу запасу капіталу балансову вартість активів. На нашу думку, обсяг буферного капіталу (як буферу запасу капіталу, так і контрциклічного) повинен залежати від обсягу ризику, на який наражається установа. Для цього найбільш доцільно використовувати показник «активи, зважені на рівень кредитного ризику». Уважаємо доречним кількісні параметри формування буферного капіталу кредитних спілок (розмір відрахувань та часові параметри їх перегляду) залишити аналогічними тим, що встановлені Національним банком для банків. Також доцільно впровадити цей інструмент для СКУ типів А та Б;

– по-третє, ураховувати сучасні концептуальні зміни методології оцінки достатності ліквідності кредитних установ. Відзначимо, що до кризи 2008 р. ліквідність не була у центрі уваги як національних регуляторів кредитного сегменту фінансового ринку, так і Базельського комітету банківського нагляду. Нині поряд із класичними статичними нормативами національні регулятори фінансо-

вого ринку впроваджують динамічні показники ліквідності – LCR та NSFR. Для того щоб їх упровадження в діяльність СКУ типів А та Б було виправданим, необхідно звернути увагу на таке:

1) для нормативу LCR визначити складники високоякісних ліквідних активів, очікуваних відтоків та надходжень грошових коштів, а також їхні коефіцієнти. За основу доречно взяти методологію, розроблену Національним банком [11], утім, перегляду потребують значення коефіцієнтів, за якими установою приймаються відповідні грошові потоки до розрахунку;

2) мінімальне значення нормативу LCR необхідно встановити на рівні 60% та запровадити тестовий період його впровадження для СКУ;

3) для нормативу NSFR, в основу якого покладено метод структурування фондів, запропонувати еталонні коефіцієнти стабільності в розрізі джерел фінансування та фондування. Значення нормативу NSFR повинно становити не менше 100%.

Загалом застосування нормативів LCR та NSFR до СКУ змусить їх більш обґрунтовано продумувати політику фондування. Своєю чергою, це буде відобразитися й на вимогах до кадрового складу, вплине на якість внутрішньої системи менеджменту, а в кінцевому підсумку стане опосередкованим стимулом до розвитку ринку боргових

інструментів. Останнє пояснюється тим, що чим менше диверсифікована структура зобов'язань кредитної установи (з погляду її чутливості до впливу короткострокових шоків), тим більша частка активів повинна бути сформована у формі високоякісних ліквідних ресурсів. Особливості застосування нормативів ліквідності досліджуваними кредитними установами наведено в табл. 2;

4) обмежувати ризики за операціями з фінансовими активами. Для цього необхідно визначити ключові сфери зародження суттєвих ризиків СКУ з позиції їхньої фінансової стабільності. Авторська позиція розкрита в табл. 3. Загалом застосування сукупності нижченаведених індикаторів сприятиме збалансованому розвитку СКУ в частині взаємопов'язаного нарощування ризикових операцій та регулятивного капіталу.

Висновки. Отже, нині в Україні основний акцент у реформуванні СЗФСКУ зосереджено на банківському секторі, втім, цього недостатньо для комплексного забезпечення фінансової стабільності кредитного сегменту. Лише синхронні зміни в усіх субсегментах кредитного сегменту здатні забезпечити максимальний синергетичний ефект на рівень фінансової стабільності кредитних установ загалом, інакше це очікувано призведе до трансформації джерел зародження загроз фінансовій стабільності кредитних установ, особливо враховуючи швидкість еволюційної трансформації

Таблиця 2

**Об'єктне спрямування нормативів ліквідності спеціалізованих кредитних установ
(на етапі поглибленого режиму регулювання)**

Нормативи ліквідності	Об'єкт їх застосування
Статичні нормативи ліквідності	
Миттєва ліквідність	Лише для депозитних установ, тобто спеціалізованих кредитних установ типу А
Поточна ліквідність	Для всіх спеціалізованих кредитних установ, при цьому для установ типу В оцінка їхньої ліквідності, насамперед, здійснюється з позиції здатності виконання зобов'язань щодо фінансування клієнтів (гарантії, поручительства, безвідкличні зобов'язання з кредитування)
Короткострокова ліквідність	
Динамічні нормативи ліквідності	
норматив LCR	Для спеціалізованих кредитних установ типу А та Б
норматив NSFR	

Джерело: розроблено автором

Індикатори для обмеження ризиків спеціалізованих кредитних установ за операціями з фінансовими активами

Сфера зародження суттєвих ризиків	Об'єкт регулювання	Індикатор
Діяльність щодо залучення депозитних ресурсів	СКУ типу А	Максимальний розмір залучених вкладів на депозитні рахунки – не більше ніж 100% від регулятивного капіталу
Діяльність із великими клієнтами	СКУ типу А	Максимальний розмір кредиту, наданого одному позичальнику, – не більше 10% від регулятивного капіталу Максимальний залишок за наданими кредитами одного позичальника – не більше 15% від регулятивного капіталу
	СКУ типу Б та В	Максимальний розмір кредиту, наданого одному позичальнику, – не більше 20% від регулятивного капіталу Максимальний залишок за наданими кредитами одного позичальника – не більше 25% від регулятивного капіталу
Операції з пов'язаними особами	Всі типи СКУ	Співвідношення всіх вимог кредитної установи до особи або групи пов'язаних осіб та всіх фінансових зобов'язань, наданих кредитною установою щодо особи або групи пов'язаних осіб, до регулятивного капіталу (якщо регулятивний капітал менший за статутний капітал), – не більше 20%

Джерело: удосконалено автором на основі врахування чинних та проектів вітчизняних законодавчих вимог до діяльності кредитних установ

фінансового посередництва. У роботі запропоновано такі напрями реформування:

1) удосконалення понятійного апарату вітчизняного законодавства, а саме уточнення змісту понять «кредитна установа» та «фінансова установа», а також уведення терміна «спеціалізована кредитна установа»;

2) запровадження дворівневої моделі індикативного регулювання діяльності СКУ

шляхом виокремлення стандартного та поглибленого режимів його здійснення. Це дасть змогу уніфікувати підходи до регулювання діяльності СКУ, збалансувати нормативні вимоги, ураховуючи профіль ризиків їхньої діяльності; сприятиме підвищенню якості внутрішніх стандартів до ведення бізнесу СКУ та їх гармонізації з тими, що застосовуються банками.

Список літератури:

1. Консультації щодо підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні. Зелена книга. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80189428> (дата звернення: 05.06.2019).

2. Зорянський В.А. Вибір органу регулювання в умовах гіперрозвитку фінансових інститутів. *Фінансовий простір*. 2018. № 4(32). С. 69–77.

3. Тахтай О.В. Становлення та розвиток механізму державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2(12). С. 273–282.

4. Чеберяко О. Особливості державного регулювання діяльності фінансових посередників в Україні. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2014. № 1(154). С. 33–39.

5. Пшик Б.І. Розвиток ринків небанківських фінансових послуг в Україні: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 988–992.

6. On prudential requirements for credit institutions and investment firms / Regulation (EU) of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 № 575/2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&from=EN> (дата звернення: 05.06.2019).

7. Про обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок : проект положення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 05.07.2018 № 1192. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/ROZPORYADGHRNYA/2018/05-07/R-1192.pdf> (дата звернення: 05.06.2019).

8. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Положення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 № 3981. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05> (дата звернення: 05.06.2019).

9. Про Державний реєстр фінансових установ : Положення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.11.2013 № 4368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2161-13> (дата звернення: 05.06.2019).

10. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Положення Національного банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення: 05.06.2019).

11. Методика розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) : Рішення Правління Національного банку України від 15.02.2018 № 101-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18> (дата звернення: 05.06.2019).

References:

1. National Bank of Ukraine (2018) *Konsul'tatsiyi shchodo pidvyshchennya efektyvnosti rehulyuvannya ta nahlyadu za finansovym sektorom v Ukrayini. Zelena knyha* [Consultations on improving the efficiency of regulation and supervision of the financial sector in Ukraine. Green Book] (unpublished). (in Ukrainian). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>. (accessed: 5 June 2019).

2. Zoryans'kyu V. A. (2018) *Vybir orhanu rehulyuvannya v umovakh hiperrozvytku finansovykh instytutiv* [A Choice is Adjusting Organ in the Conditions of Intensive Development of Financial Institutes]. *Financial Space*, no. 32, pp. 69-77. (in Ukrainian).

3. Takhtay O. V. (2016) *Stanovlennya ta rozvytok mekhanizmu derzhavnoho rehulyuvannya diyal'nosti nebankivs'kykh finansovykh ustanov v Ukrayini* [Establishment and Development of State Regulation Mechanism for Non-Bank Financial Institutions' Functioning in Ukraine]. *Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, no. 12, pp. 273-282. (in Ukrainian).

4. Cheberyako O., Loboda A. (2014) *Osoblyvosti derzhavnoho rehulyuvannya diyal'nosti finansovykh poserednykiv v Ukrayini* [Features of Government Control of Activity of Financial Mediators are in Ukraine]. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv*, no. 154, pp. 33-39. (in Ukrainian).

5. Pshyk B. I. (2017) *Rozvytok rynkiv nebankivs'kykh finansovykh posluh v Ukrayini: osnovni problemy ta shlyakhy yikh vyrishennya* [Development of Non-bank Financial Services Markets in Ukraine: Main Problems and Ways to Solve it]. *Global and National Problems of Economy*, no. 16, pp. 988-992. (in Ukrainian).

6. Regulation (EU) of the European Parliament and of the Council no. 575/2013 (2013) On prudential requirements for credit institutions and investment firms. (in English). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0575&from=EN>. (accessed: 5 June 2019).

7. Draft Statement of the National Commission for the Regulation of State Regulation in the Financial Services Markets no. 1192 (2018) *Pro обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, шчо обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок* [On Mandatory Financial Standards and Requirements Restricting the Risks of Transactions with Financial Assets of Credit Unions]. (in Ukrainian). Available at: <https://www.nfp.gov.ua/files/ROZPORYADGHRNYA/2018/05-07/R-1192.pdf>. (accessed: 5 June 2019).

8. Regulation of the National Commission for the Regulation of State Regulation in the Financial Services Markets no. 3981 (2005) *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poriyadok nadannya finansovykh posluh lombardamy* [On Approval of the Provision on the Procedure for the Provision

of Financial Services by Pawnbroker]. (in Ukrainian). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>. (accessed: 5 June 2019).

9. Regulation of the National Commission for the Regulation of State Regulation in the Financial Services Markets no. 4368 (2013) Pro derzhavnyy reyestr finansovykh ustanov [On the State Register of Financial Institutions]. (in Ukrainian). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2161-13>. (accessed: 5 June 2019).

10. Regulation of the National Bank of Ukraine no. 64 (2018) Pro orhanizatsiyu systemy upravlinnya ryzykamy v bankakh Ukrainy ta bankivs'kykh hrupakh [On the Organization of the Risk Management System in Banks of Ukraine and Banking Groups]. (in Ukrainian). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>. (accessed: 5 June 2019).

11. Decision of the Board of the National Bank of Ukraine no. 101-рш (2018) Metodyka rozrakhunku koefitsiyenta pokryttya likvidnistyu (LCR) [Method for Calculating the Ratio of Liquidity Coverage (LCR)]. (in Ukrainian). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18>. (accessed: 5 June 2019).